

A VILÁGZENE FÉLSZÁZADA. EGY VILÁGNAK ÖTVEN CSÚCSA.

HA MÁR ÖTVENEDIK LAPSZÁM: MIÉRT IS NE SZÖKDELJÜNK VÉGIG A VILÁGZENE 50 ÉVÉNEK 50 LEGKIEMELKEDEBB PONTJÁN?

/CSARINA/ÉLŐRA

WEYER BALÁZS.

1967

Korniss Péter – Novák Ferencsel közös – széki gyűjtőútján elkészíti híres fotósorozatát a széki táncházról. Ez inspirálja a tánc-házmozgalmat és ezen keresztül más Közép-és Kelet-Európai népzenei revival-hullámokat is.

1968

Brazíliában megjelenik a Tropicalismo mozgalom. A *Tropicalia Ou Panis et Circenses* című lemez egy egész generáció – Caetano Veloso, Gilberto Gil, Maria Bethania, Tom Zé, Gal Costa, Jorge Ben, az Os Mutantes és mások – áttörése. A mozgalom két ikonját, Velosót és Gilt a katonai junta előbb bebörtönzi, majd emigrációba kényszeríti.

1969

Megjelenik a chilei Víctor Jara *Pongo en tus manos abiertas* című lemeze, amelyen a latin-amerikai nueva canción mozgalom számos alakja közreműködik. A nagyon politikos, latinomarxista mozgalom fonódik össze ezen a lemezen a népzenei újjászűléssel. Víctor Jara négy évvel később a Pinochet-rezsim egyik első áldozata volt.

1970

Miriam Makeba Guineába költözik, miután férje, a Fekete Párducok egyik vezetője, Stokely Carmichael miatt kiutasítják az Egyesült Államokból. A dél-afrikai, apartheid-ellenes énekesnő legnagyobb slágere, a *Pata Pata* volt az első afrikai dal, amely az amerikai slágerlistákon a Top 10-be került, még 1967-ben.

1971

Az első globális jótékonyági koncert, a George Harrison által szervezett *Concert For*

Bangladesh. Ezen Harrison, Bob Dylan, Eric Clapton, Ringo Star mellett Ravi Shankar is kulcsszerepet játszik, három indai zenésztársával együtt. Ez az első alkalom, hogy indiai zenészek a nyugati mainstream figyelmének központjába kerülnek.

1972

1972 májusában tartják az első táncházat a Liszt Ferenc téren. Az első esemény még zártkörű, néptáncegyütteseket hívnak meg rá, de nagyon gyorsan elterjed és Budapesten hirtelen minden héten nyílik egy táncház vagy alakul egy fiatal táncházzenekar.

1973

Manu Dibango kameruni szaxofonos *Soul Makossa* című száma világláger lesz. Felkerül a Billboard slágerlistájára, és még abban az évben megjelenik egy csomó cover version. Később Michael Jackson is használja a refrént a *Wanna Be Startin' Somethin'*-ban. A *Soul Makossa* nagyban hozzájárult az afrikai zene iránti nyugati érdeklődés felkeltéséhez.

1974

Megjelenik John Blacking brit antropológus *How Musical Is Man?* című könyve, a világzene egyik legfontosabb teoretikai alapműve.

1975

A spanyol és a portugál diktatúra vége. Hivatalosan is megjelenik Luis Llach *Viatge a Ítaca* című száma, egy Kavafisz-vers megzenésítése, amely máig a katalán szabadságvágy himnusa. Ugyanekkor az afrikai portugál gyarmatok – Mozambik, Angola, Zöld-foki Szigetek stb. – függetlenné válnak és népzenei életük virágzásnak indul.

1976

A Fania Records és a kiadónál lévő zenészek [Celia Cruz, Ray Barretto, Ruben Blades, Willie Colón, Héctor Lavoe, Ismael Miranda stb.] szupergrupjának, a Fania All-Stars-nak a csúcséve. Az 1968-ban alakult lemezcég a New York-i latino bevándorlói szcénát fogja össze és szolgálja ki, és elsősorban salsára specializálódik. A hetvenes évek közepére koncertjeik már a Yankee Stadiumot és a Madison Square Gardenet töltötték meg, a kiadó pedig a Columbia Records-szal köt együttműködést.

1977

Megjelent Fela Kuti egyik legfontosabb lemeze, a *Zombie*, amely a nigériai katonai diktatúrát kritizálja erősen. Válaszul a hadsereg lerohanja és felgyújtja Fela Kutiék függetlennek kikiáltott kommunáját, a Kalakuta Köztársaságot. Többek között Fela Kuti anyja is az áldozatok között van, csakúgy mint a stúdió, a korábban felvett szalagok és a hangszerek. Ezzel ér véget a lagosi afrobeat-kommuna 1970-ben indult pályafutása.

1978

Youssou N'Dour megalakítja első zenekarát, az Etoile de Dakar-t, amely gyakorlatilag megteremtí a szenegáli mbalax műfajt, és amely nem sokkal később a világzene első nagy divathullámának egyik kedvence lesz.

1979

Zeca Afonso, a portugál folk-revival és a politikai fado legjelentősebb alakja – reggae-zenekarok, punkzenekarok, népzeneészek között – részt vesz Brüsszelben az Anti-Eurovíziós Dalfesztiválon. Ez azért érdekes, mert öt évvel korábban Zeca Afonsónak fontos szerepe volt a Salazar-rezsimmel szembeni

ellenállásban és 1974-ben az ő dala, a *Grandola, Vila Morena* felhangzása volt a felkelők egyezményes jele a hatalomátvétel megindítására. Abban az évben pedig azt a dalt nevezte Portugália az Eurovízióra, de – mindössze 18 nappal a forradalom előtt – tökutolsó lett. (Az első viszont az ABBA).

1980

Peter Gabriel és barátai megrendezik az első WOMAD-et (World of Music, Arts and Dance) Angliában. Ez az első „világzenei” fesztivál, amelyen Peter Gabriel, az Echo And The Bunnymen, Don Cherry és a Simple Minds mellett fellépnek burundi dobosok, Imrat Khan indiai szitárjátékos és Nico Mbarga nigériai énekes. A WOMAD ma is az egyik legfontosabb világzenei fesztivál és Anglia mellett már hét másik országban is rendeznek ilyen néven eseményeket.

1981

36 évesen meghal Bob Marley jamaikai reggae-énekes, a világzene egyik univerzális ikonja, a kevesek egyike, aki nagyjából minden földrészre kiterjedő hatást gyakorolt a könyvüzenére.

1982

Tom Zé, a tropicalia és általában a világzene egyik legeredetibb, kissé obskurus előadója már évek óta és még évekig vidéki benzinkutasként dolgozik, mígnem majd 1986-ban David Byrne meg nem veszi az *Estudando O Samba* egy használt példányát és fel nem kutatja őt és rá nem beszéli, hogy kezdje újra a zenélést.

1983

Finnországban megalakul a Värttina, Skandinávia első világzenei sztárja. Ugyanebben az évben hunyt el Martin György etnográfus, a táncházmozgalom fő teoretikusa és szellemi vezetője.

1984

Alan Lomax, a XX. század egyik legnagyobb hatású népzene gyűjtője kitüntetést kap Ronald Reagan-tól. Lomax gyűjtései közel száz leme-

zen jelentek meg, a világ szinte minden részén gyűjtött. Még ennél is jóval nagyobb anyag van a Kongresszusi Könyvtár, a Smithsonian Intézet, a Columbia Records, illetve az általa alapított Cultural Equity Alapítvány gyűjteményében. Lomaxet az ötvenes években még kommunista-gyanúsága elbocsátották a Kongresszusi Könyvtártól és gyűjtéseit ezután máshol folytatta, így a kitüntetés egyfajta rehabilitáció is volt.

1985

Cesaria Evora újra énekelni kezd. A hetvenes évek elejétől ismert énekesnő volt hazájában, a Zöld-foki Szigeteken, de szerelmi csalódások, alkoholizmus és kiábrándultság miatt a hetvenes évek közepén felhagyott az énekléssel. 1985-ben egy lisszaboni nőegylet meghívására Portugáliába utazott és ott több koncertet is adott. Itt találkozott José da Silvával, aki rábeszélte, hogy vegyen fel egy lemezt. Három évvel később jelent meg a *La diva aux pieds nus*, a „Mezitlábás diva”, ami a védjegye is lett és haláláig ő volt a világzene talán legnagyobb sztárja.

1986

Az alapító Moses Asch halála után a Smithsonian Intézet megvásárolja a Folkways Recordings-t, a világ egyik legfontosabb etnozenei kiadóját és vállalja, hogy mindenki számára „az idők végezetéig” elérhetővé teszi annak több mint 2000 lemezből álló katalógusát és folytatja új felvételek kiadását is. A Smithsonian Folkways ma a világ egyik legfontosabb népzenei gyűjteménye.

1987

Június 29-én egy londoni bárban megalkotják a „world music” kifejezést. Brit lemezkiadók, zenészek, producerek azért gyűltek össze, hogy közösen megegyezzenek egy névben, amely alatt fogják árulni a lemezboltokban az addigi műfaji struktúrába be nem sorolható, külföldi lemezeket. A jelenlévők között volt többek között Ben Mandelson, a WOMEX későbbi alapítója, Ian Anderson, az fRoots főszerkesztője, Nick Gold, a World Circuit és Joe Boyd, a Hannibal Records vezetője is.

1988

Grammy-díjat kap a Ladysmith Black Mambazo, a dél-afrikai zulu *isicathamiya*-kórus. Ez az első alkalom, hogy folk- vagy etnozenei kategóriákban nem Amerikában élő és alkotó művész kapja a díjat. A „World” kategóriát egyébként 1992-ben vezetik be.

1989

Peter Gabriel elindítja a Real World kiadót, David Byrne pedig a Luaka Bopot. Annak, hogy

a két ismert zenész világzenei kiadót indított, fontos szerepe volt a műfaj emancipációjában és mindkét kiadó jelentős szerepet játszott kiadványaival a világzene arculatának alakításában. (David Byrne azonban sosem hívta „világzeneinek” a kiadóját és azóta is a lehangosabb kritikusa ennek az elnevezésnek).

1990

Megjelenik Nusrat Fateh Ali Khan *Mustt Mustt* című lemeze. Előtte már több mint száz lemezt adott ki Pakisztánban a legnagyobb szufi qawwali-énekes, de a nemzetközi terjesztésbe kerültek közül ez lett talán a legsikeresebb. Ő volt a világzene korai korszakának egyik nagy felfedezője.

1991

Elindult a World Music Charts Europe. A műfaj emancipációjához nagymértékben hozzájárult, hogy lett saját „slágerlistája”, amelyen máig minden hónapban egy ötven tagú zsűri rangsorolja az újonnan megjelent lemezeket. Az első évben Baaba Maalé lett az év albuma.

1992

A sivatagi blues áttörése. Ali Farka Toure Taj Mahallal közös lemeze, a *The Source* alapozta meg a közvélekedést, hogy Nyugat-Afrika, azon belül is Mali a blues őshazája. Azóta is Mali a világzene egyik legnagyobb kibocsátó országa.

1993

Elindul a Rough Guide sorozat, a londoni World Music Network kiadványa. A Rough Guide To World Music többkötetes, enciklopédikus mű, amely a világ minden országának zenéjét bemutatja. Azóta is rendszeresen frissített kiadásokkal jelenik meg, a hasonló című lemezsorozat pedig már több mint 100 kiadványból áll.

1994

Berlinben megtartják az első WOMEX-et, a World Music Expót, amely gyorsan a világzene évente ismétlődő legfontosabb eseményévé válik. Showcase, vásár, konferencia, filmfesztivál, díjkiosztó, amelyen minden évben több ezer szakmabeli vesz részt.

1995

Megjelenik és 4 millió példányban kel el a francia Deep Forest duó *Bohème* című lemeze, amely azóta is negatív példa az adatközlők és a gyűjtött felvételek felhasználásának etikátlan voltára (és egyébként a népzene hatás vadász, nyúlás felvezetésére is). A lemezen hallható Huttyán, polgári nevén Rostás Károly, akivel korábban más célra készítette a felvételt egy francia gyűjtő és a lemezen való felhasználáshoz sem engedélyt nem adott, sem abból pénzt nem kapott az énekes családja.

/ SONGLINES

 # 1996

Megjelent az első Buena Vista Social Club-lemez. Nick Gold, a World Circuit kiadó vezetője és Ry Cooder eredetileg egy mali zenekart vittek volna Kubába, de azok nem érkeztek meg. Így ehelyett idős kubai zenészekből szervezték meg a később a műfaj legsikeresebb projektjévé vált BVSC-t Compay Segundóval, Ibrahim Ferrerrel, Ruben Gonzalezzel, Cachao Lopezzel, Omara Portoundóval, Eliades Ochoával és másokkal.

 # 1997

Khaled *Sahra* című lemeze az év albuma a World Music Charts Europe-on. *Didí* című száma 1994-es világszintű befutása óta Khaled Rachid Tahával, Faudellel, Cheb Mamival együtt nagyon erős algériai rai szcénát hozott létre, nem utolsósorban a Franciaországban élő fiatal maghrebiek körében.

 # 1998

Megjelenik a *Clandestino*, Manu Chao első szólólemeze. Azóta is ő a világzene Szent Grálja, mindenki vele akar közös számot és sokaknak sikerül is.

 # 1999

Meghal Amalia Rodrigues, a fado királynője. Májig hozzá mérjük az összes fado-énekesnőt. Együttal elindul a Songlines, a brit világzenei havilap, amely ma is a legfontosabb médiuma a műfajnak.

 # 2000

Bemutadják az *Amores Perros* (magyarul: *Korcs szerelmek*) című filmet, Alejandro Gonzalez Inarritu első nemzetközi figyelmet kapott alkotását. Filmjeinek zeneszerzője, az argentin Gustavo Santaolalla a latin-amerikai zenekarok új generációjából sokakat tett ismertté Inarritu filmjeinek zenéivel. Az *Amores Perros* soundtrackje ennek az új generációnak (Molotov, Cafe Tacuba, Control Machete, Titan) a színre lépését jelentette.

 # 2001

Boban Markovic negyedszer nyeri meg egymás után a gucai trombita-örület fődíját, az Arany trombitát, utolsó alkalommal a maximálisan elérhető ötven ponttal. Ekkoriban indul be nemzetközi karrierje is, ahogy más térségbeli rezesbandáknak, így például a Fanfare Ciocarlianák is.

 # 2002

A *Barcelona Zona Bastarda* című dupla válogatáslemez az új barcelonai szintér zenekarainak generációs szintű bemutatkozása. Olyan előadók alkotják, mint az Amparanoia, a Dusminguet, a Macaco, az Ojos de Brujo, Cheb Balowski, Dr. Calypso.

 # 2003

Celia Cruznak, a salsa királynőjének halála, aki Kubában a Sonora Matancera-val vált híressé, majd emigrálása után a New York-i salsa-szcéna arca lett.

 # 2004

Az UNESCO tagállamai döntenek a világörökségi cím bevezetéséről a kultúrában is. A kulturális hagyományok listáján nagyon jelentős részben zenei hagyományok szerepelnek, máig közel 400 ilyen gyűjtöttek össze és dokumentáltak.

 # 2005

Toumani Diabaté mali kora-játékos nemzetközileg is ismertté válik Ali Farka Touréval közös lemeze, az *In The Heart Of The Moon* által. A lemez Grammy-t is nyer, a World Music Charts Europe-on viszont megelőzi egy másik lemez Maliból: Amadou & Mariam *Dimanche a Bamako*-ja.

 # 2006

Megjelenik a színen a gyerekek generációja: Femi Kuti, Fela Kuti fia és Vieux Farka Touré, Ali Farka Touré fia is nemzetközi karriert indít.

 # 2007

Andy Palacio, belize-i garífuna zenész egy éven belül elkészíti a műfaj egyik legfontosabb lemezét, a *Watina*-t, megkapja a WOMEX-életműdíját, a World Music Charts Europe év lemeze díját – és meghal, mindössze 47 évesen.

 # 2008

A Muzsikás megkapja a WOMEX-életműdíját. Ugyanebben az évben a WOMEX egy új díjat is alapít, a „szakmai kiválósági” díjat, amelyet az iparág nem-zenész szakemberei kaphatnak. Első alkalommal a finn Sibelius Zeneakadémia népzenei tanszéke kapja, az év kiadója pedig a Cumbancha.

 # 2009

Berobban a Staff Benda Bilili, a kongói kerekesszékes zenészekből álló, hulladékból barkácsolt hangszereken játszó zenekar. *Trés Trés Fort* című első lemezük abban az évben nagyjából mindent megnyer, egy évvel később film is készül róluk.

 # 2010

Divatba jön a világzenei archeológia: sorban indulnak olyan sorozatok, amelyek a világzene nemzetközi terjesztésének kora előtti, a XX. század közepéről származó felvételek újrakiadására épülnek. A Soundway Latin-Amerikában, az Analog Africa Afrikában, a Buda Musique Etiópiában, és sokan mások sok más helyről bányásznak elő régi lemezeket.

 # 2011

Maliban polgárháború tör ki, az északi területek Azawad néven elszakadást és egy tuareg állam létrehozását tervezik. Az elnököt megbuktatják, Mali, mint Nyugat-Afrika és a világ egyik legnagyobb zenei exportőre viszonylag hosszú békés időszak után polgárháborúba süllyed. Sok zenész emigrál.

 # 2012

Megalakul a Glitterbeat kiadó, amelynek két alapítója amerikai illetve német, de a cég székhelye mégis Ljubljanában van, mivel az egyik alapító, Chris Eckman ott él szlovén feleségével. A Glitterbeat pillanatok alatt a legfontosabb lemezcéggé válik a világzenében. Katalógusuk először csak afrikai, de hamarosan nyitnak minden más földrajzi irányba is. 2014-ben, 2015-ben és 2016-ban is ők kapják az év kiadója díjat.

 # 2013

Külön showcase-t rendez a DJ-knek a WOMEX és ezzel végleg leomlanak az egyébként sem túl masszív falak az elektronikus zene és a világzene között.

 # 2014

Nyugat-afrikai zenészek új generációja robban be a világpiacon: Aziza Brahim (Nyugat-Szahara), Noura Mint Seymali (Mauritánia), Fatoumata Diawara, Toumani Diabaté fia, Sidiki, és Bassekou Kouyaté gyermekei [az utóbbi három mind Mali] uralják a különböző listákat.

 # 2015

Első alkalommal rendezik a WOMEX-et az egykori vasfüggönyön túl, Budapesten. Ezzel Közép- és Kelet-Európa, elsősorban a visegrádi országok előtt kinyílik a világpiacon. Ennek eredményeként 2017-ben Lengyelországban, Katowicében rendezik a WOMEX-et.

 # 2016

A háború következtében rengeteg szíriai zenész menekült Európába. A korábbi évek menekülthullámainak eredményeként új zenészkolóniák alakulnak ki Európa nagyvárosaiban, új színterek születnek Bécsben, Oslóban, Brüsszelben, Kölnben és még sok más helyen.

Budapest folk fest

2017. 05. 24-28.

Folk delicatess

Fonó Budai Zeneház
Várkert Bazár

Nadara (RO)

Mahala Rai Banda (RO)

Baba Zula (TR)

Vlatko Stefanovski (MK) & Theodossii Spasou (BG)

Dikanda (PL)

Barabás Lőrinc Quartet

Gypo Circus

Vajdaszentiványi gála

Tokos

Buda Folk Band

Folkkocsmá

Esszencia

Sena

Borterasz

Ingyenes vasárnap: gyereknap és családi nap, esti koncertek

Napijegy (szerda) 1000 Ft, napijegy (csütörtök-szombat); early bird március 31-ig 1500 Ft; elővételben 2000 Ft; helyszínen 2500 Ft; fesztiválbérlet 5000 Ft; elővételben 7000 Ft a helyszínen

www.fono.hu/budapestfolkfest

FONÓ Budai Zeneház

nka

